

TENDINȚELE ȘI PROVOCĂRILE ACTUALE ALE GUVERNĂRII ECOLOGICE

Arcadie Capcelea, doctor în geografie,
specialist superior pe probleme de mediu la Banca Mondială,
Valeriu Capcelea, doctor habilitat în filozofie,
conferențiar universitar la Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți

Atît în literatura de specialitate, cît și deciziile adoptate la Conferințele ONU pentru Mediu și Dezvoltare din anii 1992, 2002 și 2012 se afirmă faptul că o guvernare eficientă reprezintă o necesitate vitală pentru Dezvoltarea Durabilă (în continuare DD). Mai mult ca atît, un șir de cercetători demonstrează că guvernarea necesită a fi considerată în calitate de al patrulea pilon al DD de rînd cu cel economic, social și ecologic. În ultimul timp, în acest context, problema guvernării în general, și în mod particular, cea a guvernării ecologice (în continuare GE) și-a găsit reflecție într-o multitudine de lucrări publicate ce reflectă noțiunile de bază și instrumentele ei, aplicarea practică în diferite contexte și la diferite niveluri etc. În același timp, lucrări generalizatoare ce se referă la schimbarea paradigmei guvernării, inclusiv a GE, tendințele dezvoltării și provocările ei, rămîn a fi mult mai limitate.

Astăzi guvernarea este definită în calitate de: (a) modalitate prin care statul asigură oferirea bunurilor și serviciilor cetățenilor; (b) instituții politice care au scopul atît de a coordona și controla relațiile sociale, cît și de a asigura implementarea deciziilor politice; și, (c) pîrhgii sau mecanisme de funcționare a instituțiilor statale (a se vedea: 18, p. 69; 6, p. 13). Noțiunea de „guvern” se referă, de regulă, la instituțiile statale, în special la cele care operează la nivel național pentru a menține ordinea publică, a asigura asistența socială, protecția mediului, etc., și de a facilita activitățile colective, în timp ce noțiunea de „guvernare” se referă la modalitățile și mecanismele de funcționare în cadrul căruia se diminuează atît hotarele dintre sectoarele public și privat, cît și dintre cel național și internațional (a se vedea 15, p. 34-51). Analiza literaturii de specialitate ne arată o tendință clară de trecere de la accentul pus pe Guvern, pe rolul și obligațiunile lui, spre guvernare ce reprezintă actual un proces orientat spre asigurarea DD. Această tendință denotă schimbările care sau produs în procesul adoptării deciziilor ce țin de o angajare mai activă în acest proces a diverșilor actori sociali, angajarea lor în realizarea obiectivelor protecției mediului la diferite sectoare și nivele, lucru ce creează noi posibilități pentru promovarea multilaterală a DD (a se vedea: 1, p. 36-45). Una din cauzele de bază a acestui fenomen ține de așa numita tendință a „statului în reducere”, care este caracterizat prin promovarea reformelor neoliberales și a reducerii numărului impozitelor percepute, creșterea rolului autorităților locale, deetatizării

proprietății de stat, etc. Aceste reforme au redus atât rolul instituțiilor de stat în reglementarea directă a relațiilor economice, cât și a volumului taxelor percepute de stat, reducând și posibilitățile bugetare pentru implementarea politicilor sociale și ecologice.

O altă tendință certă în acest domeniu, ține de faptul că sistemele de guvernare complexe și ierarhice, bazate pe reglementări stricte și pe deciziile de sus în jos care î-și demonstrează ineficiența lor. Aceasta condiționează necesitatea unui accent mai pronunțat atât asupra rezultatelor funcționării instituțiilor statului în sensul eficienței, eficacității și calității serviciilor oferite, cât și schimbarea structurilor ierarhice și centralizate cu cele descentralizate (a se vedea: 8). Pe acest fundal, se manifestă apariția și majorarea rolului noilor actori în procesul de guvernare, a noilor factori de decizie și a noilor parteneriate. Acest lucru este condiționat de conștientizarea faptului că DD reprezintă un bun public comun și global, și de faptul că externalitățile ecologice pozitive exista atât la nivel global, cât și la cel local. Devine tot mai clar că modelul vechi de guvernare care se funda pe un singur actor principal, - statul nu are perspectivă. Prin urmare, se impune o trecere spre noi forme de colaborare de guvernare bazate, în primul rând, atât pe parteneriatele dintre stat, sectorul privat și piață, cât și comunitățile locale și societatea civilă. În acest context, se poate vorbi deja de o guvernare mixtă, care se fundează pe activitățile și parteneriatele acestor actori de bază. O astfel de guvernare este numită și în calitate de „guvernare colaborativă”, ce implică atât toate nivelurile ierarhice ale GE, cât și toate grupele sociale formate după multitudinea posibilă de criterii, - etnice, religioase, profesionale etc. (a se vedea: 2, p. 1-11). În acest context, ea capătă forma unei „guvernări multiierarhice”, în cadrul cărei fiecare nivel î-și are scopurile și obiectivele sale (a se vedea: 11, p. 253-264; 12). În același timp, interacțiunea sistemelor GE la diferite niveluri asigură eficiența realizării protecției mediului.

Mecanismele și modalitățile funcționării instituțiilor statale și tendințele actuale în domeniu au o influență directă și asupra GE, care, de asemenea, este asociată de agențiile guvernamentale, anume acolo unde responsabilitățile în domeniul mediului se află în dependență atât de cine sunt formulate și interpretate reglementările de mediu, cât și de faptul de cine este asigurată implementarea lor. Deși rolul hotărâtor în procesul GE trebuie să fie atribuit guvernelor și instituțiilor lui, totodată, rolul lor evoluează odată cu evoluția sistemelor de guvernare ca atare, cu evoluția situației ecologice pe plan național, regional și global, cu apariția și dezvoltarea altor actori ai guvernării cum ar fi societatea civilă, sectorul privat, autoritățile publice locale, etc. În acest sens, putem vorbi de tendință actuală a trecerii în procesul GE de la „guvern” spre „procesul de guvernare” care condiționează schimbul stilului de guvernare de la cel ce poate fi numit „directiv” spre unul mult mai descentralizat și fundat pe abordarea consensuală și adaptivă de reglementare (a se vedea: 14, p. 652-667).

În acest proces apar un șir de noi oportunități de implicare a actorilor neguvernamentali care pot prelua un șir întreg de funcții de reglementare, administrare sau monitorizare, - funcțiile care au fost în mod tradițional în sfera de responsabilitate a instituțiilor statului. La acestea se adaugă și crearea instituțiilor supranaționale ce administrează un șir de aspecte ale politicii ecologice și care, de asemenea, au un impact semnificativ asupra dezvoltării GE naționale. În același timp, apar și se dezvoltă atât noi forme ale guvernării, cât și noi instrumente politice ca: rețele complexe ale diferiților actori ce sunt responsabile de unele domenii de mediu sau unele sectoare cu impacte ecologice; autoreglementarea ecologică ce se efectuează de către instituțiile sectorului privat; parteneriate publice-privat sau private și ale organizațiilor societății civile; programe voluntare de certificare etc. (a se vedea: 19).

În același timp, în fața GE apar în permanență un șir întreg de provocări care vor condiționa o dezvoltare permanentă a ei, printre care specificăm următoarele.

Globalizarea economică – care condiționează noi cerințe în domeniul GE pe plan internațional și ridică un șir de întrebări ce se referă la rolul sectorului privat și a instituțiilor internaționale în domeniul GE. În al doilea rînd, atît sporirea democrației a sistemelor politice pe toate continentele globului, cât și creșterea conștientizării necesității unei „bune guvernări” au deschis calea spre participarea publicului în adoptarea deciziilor ecologice.

Privatizarea bunurilor colective sau a statului. Începînd cu '60, - iar în fostele state socialiste cu '90, guvernele au întreprins un șir de acțiuni de privatizare în masă a bunurilor statului. Acestea au condiționat un șir de probleme care se referă nu numai la performanța ecologică a noilor proprietari dar și cele ce țin de responsabilitatea pentru poluarea anterioară. Deseori deciziile ce țin de privatizare nu au fost supuse dezbaterilor publice, fapt ce a condiționat apariția unui șir de probleme de mediu, de percepție eronată din partea publicului privind integrarea considerentelor de mediu, dar și de ineficiența funcționării ecologice a obiectelor privatizate. Mai mult ca atât, chestiunea ce fel de împrumuturi pot fi transmise sectorului privat în domeniu, trezește pînă astăzi discuții aprinse în majoritatea țărilor de pe toate continentele.

Promovarea libertății/democrației. Nivelul de democrație într-un stat sau altul are multiple implicații ce se referă nu numai la libertățile umane și activitatea economică, ci, inclusiv, și la GE (a se vedea: 5, p. 1-27; 13, p. 567-576). Deși nu există o corelare strictă între nivelul de democrație și durabilitatea dezvoltării unei sau altei țări, în baza materialelor publicate în literatura de specialitate se poate concluziona că, în țările cu o democrație liberală, dezvoltarea poartă un caracter mai durabil decît în cazul țărilor cu o guvernare autocratică sau cu un nivel mai scăzut de libertăți democratice. Astfel, cu cît mai largi sunt libertățile într-un stat sau altul, cu atît mai pronunțate sunt succesele

asociate de îmbunătățirea calității mediului (a se vedea: 17, p. 386-409). Dovezile conform cărora un nivel mai înalt de libertăți conduce la îmbunătățirea situației ecologice pot fi aduse, mai cu seamă, din cadrul fostelor state socialiste unde pe parcursul '90-2000 situația ecologică s-a ameliorat în mod esențial după promovarea reformelor economice și politice. În același timp, este necesar de a conștientiza faptul că extinderea libertăților și procesele de democratizare a societății nu duc în mod automat la ameliorarea situației ecologice (a se vedea: 16, p. 147-160).

În contextul democratizării vieții sociale crește importanța *informării publicului larg și atragerii lui în adoptarea deciziilor de mediu*. Aceasta reprezintă una din provocările contemporane în domeniu asupra căreia s-au oprit mai mult autori și care au menționat faptul că instituțiile societății civile devin actorii de bază a formulării GE nu numai la nivelul național dar și internațional. Actualmente există un consens cu privire la faptul că o participare largă a actorilor nonguvernamentali în adoptarea deciziilor de mediu asigură o legitimitate democratică a GE. De asemenea, participarea mai largă a societății civile la procesul decizional impune cerințe noi față de procesul de guvernare privind orientarea socială și transparența deciziilor, predictibilitatea legislativă, diversificarea modalităților de participare, presupunând extinderea în continuare a libertăților democratice și garantarea necondiționată a drepturilor omului.

Printre provocările de bază și, în același timp, oportunitățile perfecționării guvernării ecologice putem menționa *creșterea furtunoasă a rolului științei* în organizarea și administrarea dezvoltării ca atare, inclusiv și în domeniul mediului. Istoria civilizației umane ne demonstrează elocvent că rolul științei, în ansamblu, a crescut imens și a atins în prezent cota cea mai înaltă. Mai mult ca atât, sec. al XXI-lea poate fi considerat, pe bună dreptate, secolul în care știința va deveni un domeniu prioritar al activităților umane și, în mare măsură, va determina dezvoltarea economică și umană. Avînd în vedere aceste lucruri, devine tot mai clar că edificarea unei noi societăți, și anume a *societății bazate pe cunoaștere*, care este o realitate a zilei de azi (a se vedea: 9; 10). Societatea cunoașterii reprezintă mai mult decît societatea informațională, înglobînd-o de fapt pe aceasta. Cunoașterea este informație cu înțeles și informație care acționează. Prin urmare, societatea cunoașterii nu este posibilă decît grefată pe societatea informațională și nu poate fi separată de aceasta. Avansul spre societatea informațională bazată pe cunoaștere este considerat, pe plan mondial, ca o evoluție necesară pentru asigurarea DD în contextul „noii economii”, fundată în principal, pe produse și activități intelectual-intensive precum și pentru realizarea unei civilizații socio-umane avansate. Aceasta presupune instaurarea primatului științei în societate, cercetarea devenind elementul nodal de funcționare a societății. Mai mult ca atât, factorul limitativ în dezvoltarea ulterioară a societății va fi legat din ce în ce mai mult pe cunoaștere, pe

capacitatea (umană) de asimilare și dezvoltare a tehnologiilor științifice, pe utilizarea lor în noi domenii de activitate, pentru noi produse și servicii.

Printre alte provocări ale guvernării ecologice sunt și cele legate de *revoluția actuală din domeniul tehnologiilor informaționale*. Actualmente Internetul oferă posibilități enorme care pot fi utilizate de instituțiile publice atât pentru a crea un acces larg a publicului la informația ce ține de mediu, cât și în atragerea lui în adoptarea deciziilor în domeniu. Siturile web ale instituțiilor statale au devenit deja locuri unde instituțiile de stat postează documentele oficiale, rapoartele de mediu, informațiile privind evaluările impactelor de mediu etc. Tendința pronunțată spre crearea și dezvoltarea guvernării electronice oferă, de asemenea, posibilități de a spori transparența instituțiilor publice în domeniul GE. Noile instrumente informaționale oferă, de asemenea, posibilitate cetățenilor de a facilita schimbul de informație între părțile interesate în scopul de a influența mai activ adoptarea deciziilor de către instituțiile publice. În acest context, în fața autorităților publice centrale apar noi obiective în domeniul optimizării schimbului informațional, utilizării tehnologiilor în scopul garantării accesului universal la resursele și serviciile informaționale, eficientizării proceselor de elaborare, aprobare și implementare a deciziilor adoptate.

Promovarea centralizării/descentralizării. În general, descentralizarea funcțiilor publice nu este, în sine, nici bună, nici rea. Un guvern poate decide asupra menținerii prestării majorității serviciilor publice sub controlul central, dacă prioritățile sale politice sunt de a oferi un pachet standardizat de servicii, în mod echitabil pentru toate zonele urbane și rurale. La polul opus, descentralizarea completă poate fi însoțită de inechități privind serviciile publice și standardele de viață, inadmisibile sub aspectul costurilor politice, și al riscului neglijării celor mai vulnerabile categorii ale populației. De aceea, și în domeniul GE, actualmente se manifestă o tendință certă de trecere treptată de la controlul central spre autonomia descentralizată.

Referințe bibliografice

1. *Agrawal, A., Lemos, M., A greener Revolution in the Making? Environment: Science and Policy for Sustainable Development. Volume 49, Number 5 / June 2007, p. 36-45.*

2. *Alberton, M., and Palermo, F. Introduction. Environmental protection in multilayered systems: comparative lessons from the water sector. (Studies in Territorial and Cultural Diversity Governance). Edt. By Alberton M., and Palermo F. Martinus. Nijhoff Publishers, Oct 4, 2012, p. 1-11.*

3. *Arts, B. Non-state actors in global environmental governance: New arrangements beyond the state. 2005 edited by M. Koenig-Archibugi and M. Zürn.* <http://www.unpop.nl/inhoud/artikelen/non-state%20actors%20in%20GG.pdf>.

4. *Backstrand, Karin. and Saward, Michael.* "Democratizing Global Governance: Stakeholder Democracy at the World Summit for Sustainable Development" Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association, Hilton Chicago and the Palmer House Hilton, Chicago, IL, Sep 02, 2004.

http://www.allacademic.com/meta/p58974_index.html.

5. *Barro, R.J.* (1996), Democracy and growth, *Journal of Economic Growth*, 1, p. 1–27.

6. *Beate Kohler-Koch, Rainer Eising.* The Transformation of Governance in the European Union, 2000, p. 13.

7. *Conca, K.* The hybridization of Authority in Global Environmental Governance. In "The state and the global environmental crisis". MIT, 2005, p. 181-207.

8. *De Loë, R., Armitage, D., Plummer, R., Davidson, S. and Moraru, L.* 2009. From Government to Governance: A State-of-the-Art Review of Environmental Governance. Final Report. Prepared for Alberta Environment, Environmental Stewardship, Environmental Relations. <http://environment.gov.ab.ca/info/library/8187.pdf>.

9. *Drăgănescu M.,* Societatea informațională și a cunoașterii. Vectorii societății cunoașterii. Vezi: <http://www.racai.ro/INFOSOC-Project/Drăgănescu>.

10. *Duca, Gh.* Contribuții la societatea bazată pe cunoaștere (Knowledge Society). Chișinău: Î.E.P. Știința, 2007, (Combinatul Poligr.). 288 p.

11. *Lahusen, C.* The good government: cooperative environmental regulation in a comparative perspective. *European Environment Eur. Env.* 10, p. 253–264 (2000).

12. *Multilevel Governance of Global Environmental Change. Perspectives from Science, Sociology and the Law.* Edited by: Gerd Winter, Universität Bremen. March 2006. 656 p.

13. *Olson, M.* (1993), Dictatorship, democracy, and development, *American Political Science Review*, 87(3), p. 567–576.

14. *Rhodes, R.* (1996) The new governance: governing without government, *Political Studies*, XLIV, p. 652-667.

15. *Stoker, G.* 1998 Public-Private Partnerships and Urban Governance. In J Pierre (ed.), *Partnerships in Urban Governance: European and American Experience* London: Macmillan, p. 34-51.

16. *Torras, M., and J.K. Boyce* (1998), Income, Inequality, and Pollution: A Reassessment of the Environmental Kuznets Curve, *Ecological Economics* 25(2), p. 147-160.

17. *Ward H.,* Liberal democracy and sustainability. *Environmental Politics*, 17, p. 386-409, Online publication, 2008 (<http://dx.doi.org/10.1080>).

18. World Bank, 1992 Governance and Development. Washington DC, p. 69.

19. Яницкий, О. Экомодернизация России: проблемы, концепции, решения, p. 95-116.

http://www.isras.ru/files/File/Istoriya_i_sovremen/2008-02/Yanitsky_Ekomodernizaciya.

CONSTANTIN NOICA DESPRE ESENȚA ȘI IMPORTANȚA FILOSOFIEI ȘI A ISTORIEI FILOSOFIEI

Svetlana Coandă

Doctor habilitat,
conferențiar universitar, USM

Constantin Noica (1909-1987) în cele mai importante lucrări ale sale, cum sunt: *Mathesis sau bucuriile simple* (1934), *Concepte deschise în istoria filosofiei la Descartes, Leibniz și Kant* (1936), *Jurnal filosofic* (1944), *Pagini despre sufletul românesc* (1944), *Rostirea filosofică românească* (1970), *Creație și frumos în rostirea românească* (1973), *Eminescu sau Gânduri despre omul deplin al culturii românești* (1975), *Sentimentul românesc al ființei* (1978), *Devenirea întru ființă* (1981), *Simple introduceri la bunătatea timpului nostru* (1988) etc. expune o concepție bine definită despre specificul, rolul și importanța filosofiei și a istoriei filosofiei în formarea personalității umane, precum și în cultura unui popor în ansamblu.

Convingerea lui C. Noica este că filosofia reprezintă o activitate salvatoare pentru om, pentru națiune, pentru umanitate. „Cine nu filosofează este, mai mult decât oricând, o ironie a istoriei”, menționa marele nostru înaintaș. Soluția globală, în cadrul haosului contemporan, a crizei istorice, e redescoperirea filosofiei, care e capabilă să găsească unitatea transcendentalului cu transcendentul, a devenirii cu ființa, ceea ce C.Noica numește „devenire întru ființă”. În *Jurnal filosofic* C.Noica definește filosofia ca „aventura universalului când devine particular”[1]

Deși nu a elaborat un sistem filosofic definitiv, C.Noica era convins că filosofia își găsește împlinirea în sistem; „filosofia mare” va fi o construcție conceptuală sistematică, afirma el. Sistemul înseamnă cuprinderea și dominarea întregului prin concepte. Tema este începutul filosofiei, iar sistemul – împlinirea ei. Așadar, toate filosofii majore vor fi sisteme. În viziunea lui, sistemul filosofic nu dezvăluie o realitate transcendentă, nu pătrunde o ordine ascunsă preconstituită, ci constituie o reprezentare personală a creatorului său asupra